

ИНФОРМАЦИЯ
ЗА ВИДОВЕТЕ ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ И
РИСКОВЕТЕ, СВЪРЗАНИ С ТЯХ

01 Ноември 2007 година

I. ЦЕЛИ И ОБХВАТ НА ИНФОРМАЦИЯТА ЗА ТИПОВЕТЕ ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ (ФИ) И РИСКОВЕТЕ, СВЪРЗАНИ С ТЯХ

В изпълнение на задължението си по чл. 10, ал. 1 и ал. 2 от Наредба № 38, инвестиционният посредник "БУЛ ТРЕНД БРОКЕРИДЖ" ООД ("Инвестиционен посредник") представя общо описание на ФИ по типове и описанието на рисковете, доколкото са приложими за конкретния вид ФИ, включително обяснение на ливъриджа и неговите последици, рискът да се изгуби цялата направена инвестиция, променливостта на цената на ФИ и всички пазарни ограничения, касаещи тези ФИ, предупреждение, че инвеститорът може да поеме финансови и други допълнителни задължения, като резултат от сделки с ФИ, включително непредвидени задължения, допълнителни към разходите за придобиване на инструментите, маржин изисквания или подобни задължения, приложими към ФИ от съответния вид.

Инвестиционният посредник ще предоставя и допълнително подробно описание, когато клиент или потенциален клиент дава нареждане или се интересува от конкретен ФИ, съобразно изискванията на чл. 10 от Наредба № 38, допълващо настоящото общо описание.

В случаите, когато рисковете, свързани с ФИ, състоящ се от два или повече различни ФИ или услуги, е вероятно да бъдат по-високи от рисковете, свързани с който и да е от компонентите му, инвестиционният посредник предоставя допълнително адекватно описание на компонентите на ФИ и на начина, по който тяхното взаимодействие повишава рисковете.

В случаите, когато ФИ включват гаранция от трето лице, инвестиционният посредник предоставя на непрофесионалния клиент и потенциалния такъв достатъчно данни за гаранта и гаранцията, позволяващи му да направи обективна оценка на гаранцията.

II. ОБЩО ОПИСАНИЕ НА ФИНАНСОВИТЕ ИНСТРУМЕНТИ, СЪГЛАСНО ЗАКОНА ЗА ПАЗАРИТЕ НА ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ

1. ценни книжа - прехвърлими права, регистрирани по сметки в Централния депозитар, а за държавните ценни книжа - регистрирани по сметки в Българската народна банка или в поддепозитар на държавни ценни книжа, или в чуждестранни институции, извършващи такива дейности (безналични ценни книжа), или документи, материализиращи прехвърлими права (налични ценни книжа), които могат да бъдат търгувани на капиталовия пазар, с изключение на платежните инструменти, като:

1.1. акции в дружества и други ценни книжа, еквивалентни на акции в капиталови дружества, персонални дружества и други юридически лица, както и депозитарни разписки за акции;

1.2. облигации и други дългови ценни книжа, включително депозитарни разписки за такива ценни книжа;

1.3. други ценни книжа, които дават право за придобиване или продажба на такива ценни книжа или които водят до парично плащане, определено посредством ценни книжа, валутни курсове, лихвени проценти или доходност, стоки или други индекси или показатели.

2. инструменти, различни от ценни книжа:

2.1. инструменти на паричния пазар - инструменти, които обичайно се търгуват на паричния пазар, като краткосрочни държавни ценни книжа (съкровищни бонове), депозитни сертификати и търговски ценни книжа, с изключение на платежните инструменти;

2.2. дялове на предприятия за колективно инвестиране;

2.3. опции, фючърси, суапове, форуърдни договори с фиксиран лихвен процент и други деривативни договори върху ценни книжа, валута, лихвени проценти, доходи или други деривативни инструменти, индекси или финансови показатели, задълженията по които могат да бъдат изпълнени чрез доставка или чрез парично плащане;

2.4. опции, фючърси, суапове, форуърдни договори с фиксиран лихвен процент и други деривативни договори върху стоки, задълженията по които трябва да бъдат изпълнени чрез парично плащане или задълженията по които могат да бъдат изпълнени чрез парично плащане по искане на една от страните (извън случаите на неизпълнение или друго основание за прекратяване на договора);

2.5. опции, фючърси, суапове и други деривативни договори върху стоки, задълженията по които могат да бъдат изпълнени чрез доставка, когато те се търгуват на регулиран пазар и/или на многостранна система за търговия;

2.6. опции, фючърси, суапове, форуърдни договори и други деривативни договори върху стоки, извън посочените по буква "д", задълженията по които могат да бъдат изпълнени чрез доставка, които не са търговски ценни книжа и които съгласно чл. 38, параграф 1 от Регламент (ЕО) № 1287/2006 на Комисията имат характеристиките на други деривативни финансови инструменти в зависимост от това дали подлежат на клиринг и сетълмент, включително чрез признати клирингови къщи, или се използват като обезпечение при маржин покупки или къси продажби;

2.7. деривативни финансови инструменти за прехвърляне на кредитен риск;

2.8. договори за разлики;

2.9. опции, фючърси, суапове, форуърдни договори с фиксиран лихвен процент, както и всякакви други деривативни договори във връзка с изменения на климата, товарни тарифи, цени на квоти за търговия с емисии, проценти на инфлация и други официални икономически статистически показатели, задълженията по които трябва да бъдат изпълнени чрез парично плащане или задълженията по които могат да бъдат изпълнени чрез парично плащане по искане на една от страните (извън случаите на неизпълнение или друго основание за прекратяване на договора), както и всякакви други деривативни договори, свързани с активи, права, задължения, индекси и показатели извън посочените по този член, които имат характеристиките на другите деривативни финансови инструменти в зависимост от това дали се търгуват на регулиран пазар, подлежат на клиринг и сетълмент, включително чрез признати клирингови къщи, или се използват като обезпечение при маржин покупки или къси продажби, както и деривативните договори съгласно чл. 38, параграф 3 от Регламент (ЕО) № 1287/2006 на Комисията.

III. ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ, С КОИТО ИНВЕСТИЦИОННИЯТ ПОСРЕДНИК ИЗВЪРШВА ИНВЕСТИЦИОННИ УСЛУГИ И ДЕЙНОСТИ, И КОНКРЕТНИ РИСКОВЕ, СВЪРЗАНИ С ТЯХ ПО ЧЛ.10 ОТ НАРЕДБА № 38

1. Акции

Инвестиционният посредник извършва инвестиционни услуги и дейности, свързани с търговия с български и чуждестранни акции.

Акциите са ценни книжа, изразяващи правото на собственост на техния притежател върху съответна част от активите на една фирма (акционерно дружество). Капиталът, с който се създава едно такова дружество, е разделен на определен брой акции с точно определена номинална стойност. Номиналната стойност на акциите може да бъде всякаква, като броят на издадените (емитирани) акции, умножен по

номиналната им стойност, е равен на записания от акционерите капитал. Номиналната стойност на една акция е и лимитът на евентуалните претенции на акционерите към активите на фирмата при нейната ликвидация.

Притежателите на акции от дадено дружество имат право да участват в управлението му и да получават пропорционален дял от печалбата във форма на годишен дивидент, ако дружеството прецени да изплати такъв. Дивидентите не са гарантирани и едно дружество може да вземе решение да не изплаща дивиденти или да изплати по малък размер от предишни периоди.

Когато инвестират в акции, инвеститорите могат да генерират печалба чрез продажбата на тези акции. Но възвращаемостта на инвестицията не е гарантирана, защото цената на една акция зависи както от представянето на съответното дружество, така и от пазарната оценка на неговото представяне, икономическата обстановка, съответният сектор и от специфичният за дружеството риск.

Поради посочените причини рискът от инвестиции в акции е свързан не само с неизплащане на дивидент, но и с вероятността от капиталова загуба. Допускането на акции до регулиран пазар не гарантира тяхната ликвидност.

Основните рискове, свързани с инвестиране в акции са следните:

- *Пазарен риск.* Пазарните цени на акциите могат да варират поради развитието на капиталовите пазари, което се влияе от промените в икономическата и пазарната среда.

- *Риск на емитента.* Акциите не дават никаква гарантирана доходност и ако търговската дейност на емитента претърпи неуспех, стойността им може да се понижи и изплащането дивиденти може да се окаже невъзможно.

- *Риск, свързан с насрещната страна по сделката и риск, свързан със сетълмента.* Въпреки, че принципът на сключване на сделките на регулираните пазари най-често е „доставка срещу плащане” – DVP, т.е. купувачът получава акциите, след като е заплатил за тях и обратно, съществува, макар и малко вероятен, риск насрещната страна по сделката да не извърши или да забави изпълнението на своето задължение по сделката.

- *Ликвиден риск* Това е рискът за притежателят на акции, който е решил да ги продаде, да не може да намери купувачи, желаещи да ги купят на предлаганата цена или изобщо да не може да намери купувачи.

- *Валутен риск.* Проявява се в случаите, когато инвестициите са направени в чуждестранна валута и стойността им зависи от курса на съответната валута. Така например, ако се търгуват акции на БФБ с базова валута лев, по-малък е рискът за инвеститор, който купува с евро, защото в България действа Валутен борд, фиксиращ курса на лева към еврото. Ако базовата валута на инвеститора е например в британски лири, тогава стойността на инвестицията зависи от движението на валутните курсове.

- *Политически риск.* Проявява се при възникване на неблагоприятни вътрешнополитически сътресения и промяна в икономическото законодателство.

Инвестициите в акции могат да бъдат както много печеливши, така и много губещи. Те са едни от най-рисковите ценни книжа от така наречените традиционни инструменти. Всяко решение за покупка или продажба на акции трябва да е предшествано от оценка на потенциалните печалби и загуби.

Инвестиционният посредник препоръчва на своите клиенти и потенциални клиенти да инвестират само тези пари, при загубата на които няма да изпаднат в затруднено финансово положение, да следят реакцията на пазара при всяка новина, касаеща ценните книжа, в които са инвестирали.

Инвестиционният посредник ще уведомява своите клиенти и потенциални клиенти за възможността да получават допълнителна информация за съответните

емисии акции, изготвена и предоставена в проспект на емисията акции при тяхното емитиране (издаване).

2. Права при увеличаване на капитала на дружества-емитенти на акции

Тези права са ценни книжа, даващи право на записване на определен брой акции, във връзка с взето решение за увеличаване на капитала на публично дружество. Това са срочни деривативни финансови инструменти, чиято доходност зависи от очакваната доходност по класа акции, за които се отнасят. Тяхната търговия се извършва на регулиран пазар, те са безналични ценни книжа. По-подробно са уредени в Закона за публичното предлагане на ценни книжа.

Възможни конкретни рискове – Освен рисковете, характерни за инвестирането в акции (посочени по-горе), следва да се има предвид и допълнителният риск при инвестирането в права, а именно – пълна загуба на инвестираната стойност в рамките на краткия срок на съществуването на правата

3. Облигации

Облигациите са дългови ценни книжа, даващи право на изплащане на главница и плаваща или фиксирана лихва. Те са вид кредитно взаимоотношение или форма на заем, изразяват задължението на техния емитент към техния притежател да бъде изплатена номиналната им стойност, плюс определена лихва на точно определена бъдеща дата или за точно определен период.

Печалбата от облигации може да има два източника - лихва и курсови разлики в цената. Паричните потоци също са два вида - от лихви и от главница. Лихвата може да се изплаща наведнъж на падежа, на определен период или да е калкулирана в цената на емитиране (сконтови облигации). Главницата също може да си изплаща наведнъж на падежа и на определен период. В България най-разпространени са лихвоносните облигации, т.е. такива при които лихвата се изплаща на определена период, като на падежа се изплаща последната лихва заедно с главницата. Облигациите са безналични ценни книжа. Емитенти на облигации могат да бъдат правителства, общини, фирми.

Облигациите са считани за по-ниско рискови активи в сравнение с акциите.

В повечето случаи облигациите са обезпечени с активи /имущество, ценни книжа, вземания др./, които се осребряват в случай на невъзможност да се обслужва заемът. За разлика от акциите, облигациите /когато емитентът е фирма/ не са форма на участие в дружеството и следователно техните притежатели нямат право на представителство на общото събрание на акционерите нито участие в управлението. Нямат право и на дивидент. За сметка на това, в случай на обявяване на дружеството в ликвидация, притежателите на облигации се нареждат сред първата група кредитори, които се удовлетворяват с предимство. За сравнение, акционерите са от последните, които имат право на обезщетение за направените инвестиции.

Облигациите имат падеж (срок на съществуване) и фиксирани плащания в рамките на този срок. За разлика от тях, акциите нямат срок, а дивидентите по акциите не са гарантирани. Борсовата цена на акциите теоретично може да варира в много по-широки граници, отколкото цените на облигациите.

3.1. Сложни Облигации

Сложните облигации позволяват на инвеститорите достъп до други финансови инструменти, и по точно, до акции чрез първична инвестиция в облигации.

Най-често се използват **Конвертируеми облигации**. Тези облигации могат да бъдат заменени при желание на облигационерите. Падежът и датата за обмяна са посочени в съответния издаващ документ. Документацията, която посочва

характеристиките на ценните книжа, определя условията за обмяна и може да включва възможността за емитента да погаси предварително своя дълг. Правата на облигационерите също се описани подробно в документацията. При обмяната на облигации в акции, облигационерите стават акционери и губят досегашните си права. Ако облигационерите не използват правото си да обменят облигациите си в акции запазват статуса си на кредитор на емитента. Емитентът също има правото да поиска обмяната на облигации в акции. В този случай облигационерът е изложен на същите рискове, на които е изложен при инвестиция в акции.

Възможни конкретни рискове при инвестиране в облигации:

- *Пазарен риск* – риск, свързан с възможна промяна на пазарните лихвени равнища след момента на емитиране на облигации с фиксиран лихвен процент. Ако нивото на лихвите на пазарите на дълговите пазари се увеличи, тогава спада цената на емитираните облигации, и обратно – при спадане на нивото на лихвите на дълговите пазари се покачва цената на облигациите.

- *Риск на емитента* - Поради различията във финансовата стабилност на отделните емитенти, рискът от невръщане на заема е различен. Поради презумпцията, че фалитите на държави са по-скоро изключения, техните дългове се считат за най-ниско рискови. Следващите в този ред са дълговете на общините. Макар и негарантирани от съответната държава, такива облигации се приемат за по-сигурни от корпоративните облигации. Последните са носители на най-висока степен на риск, което естествено е отразено и в по-високата доходност, която инвеститорите могат да получат. Освен присъщия за всеки емитент риск от неизпълнение на задълженията по заема, съществуват най-различни методи за оценка на финансовата стабилност, на основата на които се определя и тъй наречения кредитен рейтинг на емитента. Тези оценки се извършват от специализирани одиторски фирми. За да бъде взет под внимание кредитният рейтинг трябва да е определен от признати одитори.

Аналогично са приложими Валутният и Политическият риск, характерни за акциите.

4. Акции и дялове от колективни инвестиционни схеми

ИП БТБ търгува с акции и дялове от колективни инвестиционни схеми от отворен тип (взаимни фондове), отговарящи на изискванията на Директива 85/611/ЕИО на Съвета относно координирането на законовите, подзаконовите и административните разпоредби относно предприятията за колективно инвестиране в прехвърлими ценни книжа (UCITS).

Акциите и дяловете на колективните инвестиционни схеми са финансови инструменти, даващи правото на обратно изкупуване от самата инвестиционна схема от отворен тип, както и периодична доходност.

В зависимост от насочеността на инвестиране – предимно в акции (или други дялови ценни книжа), предимно в облигации (или в други дългови ценни книжа), или балансирано, рисковете от инвестирането в акции и дялове на колективни инвестиционни схеми наподобяват повече тези при инвестирането в акции, или тези при инвестирането в облигации, или имат смесен характер.

Клиентите – инвеститори могат да инвестират парични средства в средносрочен и дългосрочен план, да поемат нисък до умерен инвестиционен риск, с цел реализиране на по-висок доход и желаят да имат сигурна и бърза ликвидност, без това да нарушава постигнатия доход от инвестицията, държат да диверсифицират риска на собствения си портфейл и искат парите им да се управляват от професионалисти на финансовите пазари.

Рисквете свързани с инвестиране в акции и дялове на колективни инвестиционни схеми са следните:

- *Пазарен риск*. Пазарните цени на инвестициите могат да варират поради възникнали промени в икономическата и пазарната среда, а стойността на акциите или дяловете на колективната инвестиционна схема би спаднала в определени периоди.

- *Валутен риск*. Проявява се в случаите, когато инвестициите са направени в чуждестранна валута и стойността им зависи от курса на съответната валута.

- *Ликвиден риск* Това е вероятността емитентът да не посрещне задълженията си поради невъзможност да се получи адекватно финансиране или ликвидни активи.

- *Други специфични рискове – риск от концентрация* -. Проявява се, когато една колективна инвестиционна схема инвестира предимно на един пазара (държава, географски район) или в един стопански отрасъл (например само в енергетиката).

Инвестиционният посредник ще уведомява своите клиенти и потенциални клиенти за възможността да получават допълнителна информация за съответните емисии дялове и акции на колективни инвестиционни схеми, изготвена и предоставена в проспект на емисията.

5. Компенсаторни инструменти

Инвестиционният посредник предоставя инвестиционни услуги и дейности свързани с компенсаторни инструменти. Това са финансови инструменти, издавани въз основа на специални закони с цел да компенсират лицата, имащи право на реституция, и които инструменти могат да се използват като специално платежно средство, приемано от държавата в определени случаи – напр. при приватизация или закупуване на държавни имоти и др.

Компенсаторните инструменти са безналични ценни книжа, които се регистрират в Централен депозитар АД и се търгуват на БФБ АД.

С инвестирането в компенсаторни инструменти са свързани следните рискове:

- *Пазарен риск*. Пазарните цени на компенсаторните инструменти зависят от възможността и степента, в която те могат да бъдат ползвани принципно или за конкретна сделка като платежно средство, приемано от държавата. Обикновено те са обект на целево инвестиране в контекста на такива възможности и проекти.

Тяхната специфика и функции изискват внимателна преценка на различните рискове, свързани с придобиването им, във всеки конкретен случай.